

Atatürk Dönemi Avukatlık Kanunları (1924 ve 1938)

Türkiye’de Avukatlığın Tarihçesi

Atatürk döneminde avukatlık kurumuna yönelik düzenlemeler, kabul edilen iki kanun uyarınca gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki, ‘savunmak, korumak’ anlamındaki ‘muhâmât’ kelimesini içeren ve 3 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen ‘Muhâmât Kanunu’, ikincisi ise 27 Haziran 1938’de kabul edilip 1 Aralık 1938’de yürürlüğe giren ‘Avukatlık Kanunu’dur.

Türkiye’de avukatlık mesleğinin ortaya çıkışı, mahkemelerde iş tutan birtakım kişilerin, davalı veya davacının hamiliğini üstlenmesi sonucu gerçekleşmiştir. Tanzimat Dönemi’nden önce iş yoğunluğundan dolayı mahkemelere gelemeyen kişilerin, kadıların yanında görevli “muhzır” adı verilen kişilere başvurmasıyla günümüz avukatlığının bir türünün ortaya çıktığı söylenebilir. Sonraki süreçte kişilerin haklarını savunma adına bir aracı tutması işi yaygınlaşmış ancak vekâlet yoluyla mahkemede iş takibi yapan bu tip kişiler için ‘müzevvir’ veya ‘ayak kavafı’ gibi pek de hoş olmayan yakıştırmalar kullanılmıştır.

Dava vekilliğinin kurumsallaşmaya başlaması, Tanzimat Dönemi’ne denk düşer. Dava vekili yetiştirmek için Adliye Nezaretince bir sınav yöntemi benimsenmesi ve başarılı olanlara dava vekâleti ruhsatnamesi verilmesi, bu alanda kaydedilen önemli bir gelişmedir (1874). Sonrasında Dava Vekilleri Cemiyeti Nizamnamesi kabul edilmiş (1876) ve Galatasaray Sultanisinde bir hukuk mektebi açılmıştır. Ancak derslerin Fransızca olması nedeniyle istenilen sayıda hukukçu yetişmeyince bu işi Adliye Vekâleti bünyesinde kurulan bir okul devralmıştır. Hâkimliğin yanı sıra dava vekili yetiştirmeyi de amaçlayan bu okullardan anlaşıldığı kadarıyla dava vekilliği, hem giderek artan bir ihtiyaç hem de devlet tarafından tanınan bir meslek olmuştur. Buna karşın Mecelle’nin, davacı ve davalının dilediğini mahkemeye vekil tayin edebilmesine olanak tanıyan hükümleri, dava vekilliğinin kurumsallaşmasını zorlaştırmıştır.

Meşrutiyet’in ikinci kez ilanı ile birlikte 16 Eylül 1909 tarihli geçici bir kanun, kimlerin bu mesleği yapabileceğini tanımlamış; yabancı ülkelerde tahsil görmüş kişilerin dışında en az üç yıldır İstanbul’da dava vekilliği yapan ve kötü şöhrete sahip olmayan kişilerin sınav vermek koşuluyla vekillik yapabilecekleri kayda bağlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi’nin ilk avukatlık kanununun kabul edildiği 1924 yılında, dava vekilliği ve avukatlık ifadelerinin, farklı mesleki ifadeler olduğu görülmüştür. Dava vekilliği, henüz avukatlık mesleğinin kurumsallaşmadığı dönemde vekâlet görevini üstlenen kişilerden oluşan bir meslektir. Cumhuriyet Döneminden itibaren avukatlığın kurumsallaşmasıyla birlikte dava vekillerinin sayısı azalmıştır.

Türkiye’de Kurulan İlk Baro ve İstanbul’daki Baroların Gelişimi

Türkiye’deki ilk baronun yabancı ülkelere mensup kişiler tarafından 1870 tarihinde kurulduğu görülmüştür. İstanbul Barosu Cemiyeti (Société de Barreau de Constantinople) adını alan bu baronun 33 üyesinden yalnız beş tanesi Osmanlı tabiiyetinde olup hiçbirisi Türk değildir. Bununla birlikte Baro, avukatlığın kurumsallaşmasının önemli merhalelerinden birini teşkil eder. İlk Osmanlı barosunun kuruluşu ise 1878 yılına denk gelir. Bu baroda hem Müslüman hem de gayrimüslim Osmanlılar görev almıştır.

Avukatlık kurumunun Osmanlı Devleti döneminde kurumsallaşması adına atılan bir başka önemli adım, meşrutiyetin ikinci kez ilanı ile gerçekleşmiştir. 31 Temmuz 1908 tarihinde Divanyolu’nda, Arif’in Kiraathanesi isimli mekânda

toplanan avukatlar tarafından bir kayıt oluşturulmuş ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına dek İstanbul Barosuna kayıtlı avukatlar, bu liste esas tutulmak üzere belirlenmiştir.

Meşrutiyet Dönemi'nde yapılan çalışmalar, mesleğin ismini de yeniden tanımlamayı gerektirmiştir. O dönem için kullanılan "dava vekili" ifadesi yetersiz görülmüş ancak Batı kökenli bir kelime olması nedeniyle "avukat" kelimesinin resmi lisana girmesi de istenmemiştir. Bu nedenle Mısır'da kullanılan "Muhâmî" kelimesi benimsenmiştir. Günümüzde mesleği icra edenler için 'avukat', meslek için 'avukatlık' kelimelerinin kullanımı 1926 yılında kabul edilen 708 sayılı kanun uyarınca gerçekleşmiştir.

Muhâmât Kanunu (3 Nisan 1924)

Meşrutiyet yıllarında Muhâmîler Kanunu hazırlanması düşünülmüşse de gerçekleştirilememiştir. Aynı şekilde Mütareke ve Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemlerinde de Muhâmîler Kanunu'nun kabulü yönünde bir irade ortaya konamamıştır.

Cumhuriyetin ilanının hemen öncesinde Adliye Vekâlet'inin bir genelge yayımlayarak, şahadetname ve ruhsatname lüzumu olmadan hukuk mahkemelerinde dava vekilliğini serbest bırakması avukatlar arasında tepki yaratmıştır. Lütfi Fikri Bey'in başkanlığını yaptığı İstanbul Barosu genelgeye itiraz etmiş ve avukatlığın dava vekilliğinden farklı bir meslek olduğu yolunda itirazını belirtmiştir. Ancak avukatlık kurumuna yönelik bir düzenlemeyi İstanbul Barosu da istemiştir. Avukatlık kurumunun, bir meslek olarak belirlemekle birlikte ciddi bir yapılanma ve kurumsallaşmadan yoksun olması, Muhâmât Kanunu'nun ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Ayrıca bu düzenleme, Cumhuriyet yönetiminin hedeflediği modern ve ulus-devlet temelinde örgütlenmiş ülke yapısını kurmaya da hizmet etmiştir. Muhâmât Kanunu uyarınca avukatlık kurumunu şekillendiren hükûmetin elinde iki ölçüt görülmüştür: Bunlardan ilki avukatlık kurumunun ihtiyaç duyduğu yasal düzenlemeleri yapmak, diğeri ise yakın dönemde Türkiye aleyhine çalışmış avukatların tasfiyesini gerçekleştirmektir. Hükûmetin, kamusal alanla ilgili kanunlarda düzenlemeye gitmesi, Lozan Barış Antlaşması ile birlikte kapitülasyon yükünden kurtulmanın getirdiği rahatlığın yansıması olarak da karşımıza çıkar. Lozan öncesi dönemde avukatlığın Osmanlılara mahsus bir meslek olarak tanımlanması, kapitülasyon hukuku nedeniyle mümkün olmamıştır. Muhâmât Kanunu'yla ise bir tefrik (ayırma) komisyonu oluşturulmuş ve Mütareke Dönemi'nde Türk milleti ve vatanına ihanet ve mesleği kötüye kullanma gibi bir takım ölçütler belirlenerek İstanbul barosuna kayıtlı avukatlardan bazıları tasfiye edilmiştir.

3 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen Muhâmât Kanunu'nun 1. maddesi şu şekildedir: Bütün hukuki meselelerde sözlü veya yazılı görüş bildirmek, dilekçe, levha ve her türlü evrakı düzenlemek, mahkemeler ve hâkimler ve bütün daire ve meclisler huzurunda hukuki ve hükmi şahıslara ait hukuki vekil olarak takipte bulunmak ile davayı savunmayı meslek olarak seçenlere "muhâmî" denir.

Kanun'un 2. maddesi, avukat olabilmek için gerekli şartları belirlemiştir. Buna göre; Türkiyeli olmak, ağır suç veya namus ve haysiyete dokunan bir suç işlememiş bulunmak, kötü şöhretli olmamak, Darülfünun Hukuk Fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesinden mezuniyet şartlarına sahip olup hukuk fakültesi programlarından eksik kalan derslerinden imtihan verip yeterlilik sahibi olmak. İflas etmiş ise iadeitibar etmiş olmak. Daha önce memuriyetten çıkarılmış ise yeniden memuriyetinde bir mâni olmamak. Üç yıl süreyle staj yapmış olmak. Bu süre, özel cinayet mahkemesi bulunan şehir ve kasabalarda bir adli memurluk şeklinde gerçekleşecektir. Memuriyeti tamamlayanlar stajdan muaf tutulacaktır. Memuriyeti eksik olanlarınsa üç yılı tamamlaması mecburidir.

Kanun'un 3. maddesi baro teşkili ile ilgilidir. Bir yerde avukatlık yapanların sayısı 10'a ulaştığı takdirde aralarında bir heyet teşkili mecburidir. Bu heyete "baro" denir. Baroya dâhil olmayanlara avukatlık yapma yasağı getirilmiştir. Sonradan gerçekleşecek bir düzenleme ile bu sayı yediye indirilmiştir.

4. madde, hangi meslek mensuplarının avukatlık yapabileceklerini belirlemiş ve avukatlara ticaret yasağı getirilmiştir. 5. madde, baro başkanı ve yönetim kurulu ile baroların ceza kurullarının (inzibat meclisi) oluşma biçimlerini; 6. madde, ceza kurullarının yetkileri ve verilen cezalara yapılacak itirazları; 7. madde, avukatlıktan atılanların Türkiye sınırlarında avukatlık ve dava vekilliği yapamayacaklarına dair hükümleri; 8. madde ise avukatlık yapmak için baroya başvurma şartını ve baronun adayı kabulü veyahut reddi hâlinde itirazlar konusunda Adliye Vekâletinin yetkili olduğu esasını belirlemiştir. 8. madde önemlidir. Çünkü bu maddeye göre hükümet, avukatlık yapabilmek için gerekli şartları belirledikten sonra müdahale hakkını barolara devredecek ve adayın avukatlığa kabulü veya reddine barolar karar verecektir. Aşağıda açıklandığı üzere Muhâmât Kanunu uyarınca gerçekleşecek tasfiyeler, Tefrik Komisyonunun çalışmaları sonucu gerçekleşecek olsa da devamında baroların oluşumuna ve avukatların baro levhasına kaydı gibi işlemlere hükümet karışamayacaktır. Bu nedenle baro başkanının siyasi kimliği ve hükûmete yönelik ideolojik yakınlığı hayli önemlidir. Gelişmeler üzerine görülen İstanbul Barosunun feshedileceği söylentileri ve Baro Başkanı Lütfi Fikri Bey'in Başkanlığa devam etmeyeceği tartışmaları, Lütfi Fikri Bey'in hükûmete muhalif kişiliğiyle de yakından ilgilidir.

9. maddede, evvelce memuriyetle uğraşanların, avukatlık yapmaya başladıktan sonra memuriyette oldukları dönemde ilgilendikleri bir konuyla ilgili davayı üstlenmeleri yasaklanmış; 10. maddede avukatlık karşılığında alınacak ücretin şartları belirlenmiştir.

11. maddeye göre; Medresetü'l-Kuzât'dan veya Mekteb-i Mülkiyeden mezun olup da kanun çıkmadan önce ruhsatname edinmiş olanlarla, mahkeme başkanlıkları veya üyelikleri ile savcılık görevinde veya adliye müfettişliklerinde on sene hizmet verenler ve ruhsatnameli bir şekilde on senedir aralıksız dava vekilliği yapanlar, 2. maddede belirtilen şartları taşıdıkları takdirde avukatlık mesleğine dâhil olabileceklerdir. 12. maddede, 2. ve 11. maddedeki şartları taşımayıp beş yıldır adliyede veya ruhsatnameli olarak dava vekilliğinde bulunanların, baro teşkil edilemeyen yerlerde baro teşkil edilene dek dava vekâletinde bulunabilecekleri kabul edilmiştir. Ruhsatnamesi olmayanlar ise şayet on senedir aralıksız dava vekilliği yapıyor ise, Adliye Vekâletinin imtihanlarında başarılı oldukları takdirde dava vekilliği yapabileceklerdir. 12. maddeyle avukatlığın dava vekilliğinden ayrıldığı ve daha itibarlı bir meslek grubu olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır. Dava vekilliği tahsil durumu avukatlık yapmaya uygun olmayanların, belirli şartları yerine getirmeleri hâlinde icra edebilecekleri bir meslek olarak kabul edilmişken avukatlık ancak tahsil neticesinde elde edilecek bir meslek olarak tanımlanmıştır. Nihayet dava vekilliği, süreç içerisinde ortadan kalkacak bir iş alanı olarak görülmektedir.

Kanun'un 13. maddesi uyarınca, hâkimlerin resmi kıyafetlerine dair kanunun uygulandığı mahallerde, avukatların Adliye Vekâletince belirlenecek kıyafetleri giymeleri esas ile mahkemelerde avukatlar için bir bölüm ve baro için de bir dairenin tahsisi söz konusu edilmiştir. Hâkimlerin giyecekleri kıyafete dair kanun da Muhâmât Kanunu'yla aynı gün kabul edilmiştir. 14. ve 15. maddelerde ise; Adliye Vekâletinin neşredebileceği bir talimatname tanımlanmış ve dava vekillerine yönelik o ana dek yayınlanan kanunların bu talimatnameye aykırı hükümleri geçersiz sayılmıştır.

Muhâmât Kanunu, 1876 tarihli Dava Vekilleri Cemiyeti Nizamnamesine göre mesleğin yaşını 21'den 24'e yükseltmiş, muhâmîliği dava vekilliğinden ayrı bir meslek olarak tanımlamıştır. Muhâmî olabilmek için Türk veya yabancı bir hukuk fakültesinden mezuniyet şartı getiren kanun, Medresetü'l-Kuzât veya Mekteb-i Mülkiye mezunu olan dava vekilleriyle

bazı adliye çalışanlarına da muhâmîlik hakkı tanımıştır.

Kanun'un tartışmalara yol açan muvakkat (geçici) maddesi bazı avukatların tasfiyesini öngörmüştür. Buna göre; 1292 (1876) tarihli Dava Vekilleri Cemiyeti Nizamnamesi hükümlerine uygun olarak dava vekilleri cemiyeti teşekkül edilmiş olan mahallerde kanunun yayımlanmasından itibaren iki ay içerisinde bir komisyon oluşturulacaktır. Başkanını Adliye Vekilinin seçeceği komisyonda, dördü hâkim ve adliye çalışanı, dördü ikinci maddede belirtilen şartlara sahip olan avukatlar bulunacaktır. Komisyonun görevi; cemiyet (baro) tüzüğünde kayıtlı avukatların maddi ve manevi şartlarının uygun olup olmadıklarını araştırmak ve uygun olmayanların kayıtlarını silmektir. Ayrıca, avukatlık yapması uygun görülüp, baroda kaydı onaylananlar ise hemen bir toplantı ile İnzibat Meclisi'ni oluşturacaktır. Kaydı silinenler, on beş gün içerisinde Adliye Vekâletine itiraz edebilecek ve Vekâletin kararı kesin olacaktır.

Muhâmât Kanunu'na dair tartışmaların bu denli büyümesinin iki temel nedeni vardır. Bunlardan bir tanesi Mütareke Dönemi'nde ülke aleyhine çalıştığı iddia edilen avukatlara yönelik tasfiyelerin görülmesi, diğeri de Lütfi Fikri Bey'in, İstanbul Barosunda görülen tasfiyeler üzerine yürüttüğü muhalefettir. Baronun feshedileceği söylentileri de tartışmaları büyümüştür. Tasfiyelere yönelik tartışmaların odak noktasını, manevi nedenlerle tasfiye edilen avukatların itirazları oluşturur. Pek çoğu, Mütareke Döneminde Türkiye aleyhine çalıştıkları iddialarını reddetmiş ve tasfiyelerin dinî gerekçelerle gerçekleştiğini öne sürmüştür.

Uzun yıllardan beri herhangi bir düzenlemeye tabi tutulmamış avukatlık kurumundaki düzenlemeler, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen adli islahın ve kapitülasyonlar sonrası tam bağımsız hukuk sisteminin bir parçasını oluşturmuştur. Çalışmalar sonucunda avukatlık kurumunun yeni bir düzen içerisinde yer aldığı şüphesizdir. Ancak dava vekilliği de varlığını devam ettirmiştir. Kaldı ki Muhâmât Kanunu hükümleri sadece avukatlık değil, dava vekilliği yapabilmeyi de belli kriterlere bağlamıştır. Hükümet, kanun teklifini hazırlarken İstanbul Barosu ile iş birliğine gitmiştir. Devlet dışı bir mekanizma olarak baronun kanun hazırlama çalışmalarına katılması önemlidir.

Kanun, sadece İstanbul'da değil, baro teşkili bulunan her mahalde seçimlere gidilmesini şart koşmuştur. Söylentilerin aksine İstanbul Barosu feshedilmemiş, tasfiyelerden sonra gerçekleşen seçimlerde Lütfi Fikri Bey yeniden İstanbul Barosu Başkanlığına seçilmiştir. Muhâmât Kanunu, avukatlık mesleğine bir düzen getirmesinin yanı sıra bazı yenilikler de kazandırmıştır. "Baro ve "inzibat meclisi" kavramları bu kanunla birlikte gündeme gelmiştir.

1928 senesinde gerçekleşen bir değişiklik ile barolarda oluşan ceza kurullarının (inzibat meclisi) baroya kayıtlı avukatlarla ilgili şikâyet dosyasını, şikâyet tarihinden itibaren bir ay içerisinde karara bağlaması istenmiş, aksi takdirde dosyanın savcılık kararıyla mahkemeye celp edileceği belirtilmiştir. Baro olmayan yerlerde ise bu tür şikâyetlerle asliye mahkemeleri ilgilenecektir.

Avukatlık Kanunu (27 Haziran 1938)

Avukatlık kurumunun, gerçekleşen düzenlemelere rağmen zamanla yeni bir kanun çerçevesinde ele alınması gereği ortaya çıkmıştır. 1938 Kanunu, 1924'ün 17 maddelik kanununa kıyasla daha kapsamlı bir şekilde ortaya çıkmıştır. 141 madde ve 9 muvakkat madde ile avukatlık, daha geniş bir perspektiften ele alınmış, avukatlık kurumuyla avukatların hakları ve sorumlulukları, aradan geçen 14 yıl içerisinde değişen ülke ve dünya koşullarına uygun hale getirilmiştir.

1938 kanununun esbabı mucibe layihası, avukatlık kurumunun hukuk sistemi içerisinde büyük bir öneme sahip olduğundan ve avukatların da hâkimler gibi, hukuk sisteminin önemli birer uzvu olduğundan bahsetmektedir. Bunun yanı sıra dönemin modern mevzuatının girift vaziyeti nedeniyle hâkimle taraflar arasında mesleki kültür ve melekeye

sahip bir aracı sınıfa ihtiyacın kati olduğu açıklanmıştır. 1938 Kanunu hazırlanırken Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, İtalya, İngiltere, Birleşik Amerika, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan'da uygulanan kanunlardan yararlanılmış ve bunlar mukayeseli bir şekilde gözden geçirilmiştir.

1938 Avukatlık Kanunu, avukatlığın bir devlet memuriyeti şeklinde icrasını uygun görmemiştir. Buna sebep, tarafların seçmiş olduğu avukatın, ücretli bir avukat gibi gayret ve beceriyle çalışmaması olarak görülmüş ve Sovyet Rusya'da bunun geniş suistimallere yol açtığından bahsedilmiştir. Aksi olarak avukatlığın tam bir serbest meslek olarak tanzimi de sakıncalı bulunmuştur. Yabancı ülkelerde bazı avukatların daha fazla para kazanmak için mahkeme sürelerini uzattıkları ayrıca mesleki teşekküllerin adli otoritenin devamlı denetiminden uzak kalmasının veya bu denetimin asgariye inmesinin hukuk düzeni bakımından sakıncalar doğurduğu, bu usulün de adli teşkilatın dayandığı temel prensiplere uygun düşmediği açıklanmıştır. Avukatların devlet memuru olarak değil, serbest meslek sahibi olarak çalışmaları istenmiş ancak hukuk sisteminin bir parçası olarak tümüden devlet denetiminden azade bir şekilde çalışmaları da uygun görülmemiştir.

Yeni kanun tasarısı Meclise sunulmadan önce İstanbul Barosu dergisinde yayımlanmış ve Ankara'da baro temsilcilerince düzenlenen bir kongrede incelemeye sunulmuştur. Önemli bir değişiklik talebinin gelmemesi üzerine Meclise arz edilmiştir. Kanun kapsamında avukatların hak ve sorumlulukları ile staj meselesine büyük önem verildiği görülmüştür. Sadece tahsil görmenin avukatlığın icrası için yeterli olmayacağı, hâkim, savcı veya bir avukatın yanında gerçekleşecek staj aşamasının da avukatın yetişmesinde ve mesleğini layıkıyla icra etmesinde önemli olduğu belirtilmiştir. Nitekim Kanun'un ikinci faslında yer alan 8 ila 21. maddelerin tümü avukatlık stajına ayrılmıştır.

Avukat olabilecek kişilerde aranan özellikler ise yeni kanunun birinci maddesinde 8 fıkra şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre; Türk olmak, 23 yaşını bitirmiş bulunmak, bir Türk hukuk fakültesinden veya Siyasal Bilgiler Okulundan mezun olup noksan kalan derslerden Hukuk Fakültesinde sınava girmiş olmak, yabancı bir okuldan mezunsa da eksik dersleri kapsamında sınava girmiş olmak avukat olabilmek için gerekli kılınmıştır. Bunların yanı sıra avukatlık stajını yapmış ve hâkim muavinliği sınavında başarılı olmak, levhasına kaydı istenen baro mıntıkasında oturuyor olmak, avukatlıkla ilgili olmayan bir hizmet ve uğraş sahibi olmamak, avukatlığa mâni bir hâli olmamak, suç işlememiş ve ceza almamış olmak hükümleri belirtilmiştir.

İkinci madde hangi suçları işleyenlerin avukat olamayacaklarını, üçüncü madde ne tür işlerle uğraşanların avukatlık yapamayacağını, dördüncü madde hangi meslek gruplarının üçüncü maddeden muaf tutulduklarını tespit etmiştir.

1938 Avukatlık Kanunu, dönemin şartları dâhilinde liberal ve kapsamlı bir kanun olarak görülebilir. Burada avukatlık, kamu hizmeti kapsamında bir meslek olarak tanımlanmış ve bu durum kanunun 22. maddesinde belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, avukatların hangi kapsamdaki teklifleri kabul veya reddedebilecekleri de belirtilmiş ve bu yöndeki hakları ve sorumlulukları açıklanmıştır. Ayrıca her avukatın bulunduğu bölgedeki baroya kaydı esas tutulmuştur (52. madde). Baroların teşkili, başkanının belirlenmesi ve baro levhalarının kaydı ile ilgili de geniş düzenlemelere gidilmiştir (61 ila 81. maddeler). Avukatların müvekkillerinden talep edecekleri ücretin ise serbestçe belirleneceği kayıt altına alınmış, taraflar arasındaki ücret akdinin yazılı şekilde olması da esasa bağlanmıştır (128. madde). Avukatların ekonomik güvenceleri ile ilgili olarak meslek sigortasına kayıt olmaları ile ilgili düzenlemeler ise kanunun 135 ila 138. maddelerinde açıklanmıştır. Bu oluşumun, yalnız avukatlık değil, çeşitli meslek grubu mensupları için önemli bir güvence getirdiği ve dönem içerisinde ileri bir adım olduğu söylenebilir.

1938 Kanunu ile 1924 yılındakine benzer bir tasfiye gündeme gelmemiştir. Bununla birlikte kanunun 117. maddesi uyarınca, irticai davalarla, millî birlik ve bilince aykırı eylemleri savunmayı alışkanlık hâline getirenler, kayıtlı oldukları baro idare meclislerinin talebi üzerine haysiyet divanı kararı ile meslekten çıkarılabileceklerdir. Baroların yetkilerini genişleten bu Kanun maddesi aynı zamanda barolara, rejim ve ülkenin aleyhine gelişecek davalarda etkin olma şansı da tanımıştır.

1938 tarihli Avukatlık Kanunu, Türkiye’de avukatlık kurumu ile ilgili o güne dek gerçekleştirilen en önemli kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun ve detaylı araştırmalar ve incelemeler sonucunda kaleme alındığı ve taraflarca da paylaşılıp tartışıldıktan sonra Meclise sevk edildiği anlaşılan bu kanun, 1969 yılına dek yürürlükte kalmıştır.

Umut KARABULUT

KAYNAKÇA

1. Resmî Evraklar

Resmi Ceride, Sene: 2 Numara: 69, 26 Nisan 1924.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi,

- Devre: 2, Cilt: 8, Sene: 1924
- Devre: 3, Cilt: 3, Sene: 1928
- Devre: 5, Cilt: 23, Sene: 1938
- Devre: 5, Cilt: 26, Sene: 1938

2. Süreli Yayınlarda Basılmış Yazılar

“Adliye Encümeni Avukatların Üç Sene Staja Tabi Tutulmasını Kabul Etmiştir”, **Tanin**, 1 Nisan 1924.

“Adliye Islahatı”, **Vakit**, 10 Mart 1924.

“Adliye Komisyonu Vazifesini İkmal Etti”, **Vatan**, 23 Mart 1924.

“Adliye Teşkilatı”, **Vatan**, 11 Mayıs 1924.

“Adliye Vekili de Diyor ki”, **İleri**, 14 Mayıs 1924.

“Adliye Vekilinin Islahat Hakkında Niyetleri”, **İleri**, 3 Haziran 1924.

“Adliyede Faaliyet”, **Tanin**, 11 Mayıs 1924.

“Baro Heyeti Mefsub Mu, Değil Mi?”, **Tevhid-i Efkâr**, 13 Mayıs 1924.

“Baro Meselesi Dün Hâdd Bir Safhaya Girdi”, **Tanin**, 14 Mayıs 1924.

“Baro Meselesi, Muhâmât Kanunu ve Heyeti Daime”, **Tanin**, 13 Mayıs 1924.

“Baro Yeniden Teşekkül Ediyor”, **Tanin**, 11 Mayıs 1924.

“Baroda Tasfiye, Ecnebi Mahkemelerinde Müddei Sıfatıyla Bulunan Vekiller Barodan Çıkarılacaktır”, **Vatan**, 22 Nisan

1924.

“Baroda Tasfiye”, **Tevhid-i Efkâr**, 14 Mayıs 1924.

“Baroda Tasfiye”, **Tevhid-i Efkâr**, 14 Mayıs 1924.

“Barodaki Tasfiye Buhranı Devam Ediyor, Baro Meselesi Bir Lütfi Fikri Bey Meselesi Mi Oldu?”, **Tevhid-i Efkâr**, 19 Mayıs 1924.

“Barodaki Tasfiye Buhranı Devam Ediyor, Baro Meselesi Bir Lütfi Fikri Bey Meselesi mi Oldu?”, **Tevhid-i Efkâr**, 19 Mayıs 1924.

“Barodan Çıkarılan 70 Muhâmînin İsimleri”, **İleri**, 1 Haziran 1924.

“Barodan Tasfiye”, **İleri**, 27 Haziran 1924.

“Baronun Feshi?”, **İleri**, 14 Mayıs 1924.

“Baronun Feshi?”, **İleri**, 15 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi, Barodan Kayıtları Terkin Edilenler Artık Vekâlette Bulunamayacaklar”, **İleri**, 13 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi, Feshi Demek Doğru Değildir”, **Tanin**, 12 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi, Fesih Lakırdısı da Nereden Çıkıyor?”, **Vakit**, 14 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi, Lütfi Fikri Beyin Bir Mektubu”, **Vatan**, 12 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi”, **Tanin**, 12 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi”, **Tanin**, 9 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesi”, **Vatan**, 15 Mayıs 1924.

“Baronun Tasfiyesine Başlandı”, **Vatan**, 10 Mayıs 1924.

“Lütfi Fikri Bey Baro’nun Feshine Mu’arız”, **Tevhid-i Efkâr**, 12 Mayıs 1924.

“Muhakim Teşkilatı”, **Tanin**, 11 Mayıs 1924.

“Muhakim-i Şeriye İlgâ Ediliyor”, **Vatan**, 10 Mart 1924.

“Muhâmât Kanunu Talimatnamesi”, **Tanin**, 13 Mayıs 1924.

“Muhâmât Kanunu, Muhâmî Kimdir, Muhâmî Olabilmek İçin Lazım Olan Şerait Nedir? “Muhâmîler Ne Yaparlar”, **Tevhid-i Efkâr**, 13 Mayıs 1924.

“Yeni Adliye Kanunları, Muhâmât ve Kıyafeti Hükkam Kanunlarının Kabulü”, **Tanin**, 4 Nisan 1924.

“Yeni Muhâmât Kanunu’nun Başlıca Maddeleri”, **Vatan**, 5 Nisan 1924.

KORALTÜRK, Murat, “Avukatlığın Türkleştirilmesi, 1924’te İstanbul Barosu’nda Gerçekleşen Tasfiye Üzerine Yaşanan Tartışmalar”, **Toplumsal Tarih**, Ağustos 2011, Sayı: 212, s. 50-58.

3. Diğer Basılı Eserler

“Baro, İstanbul Barosu”, **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 4, s.2120-2122.

AYBARS, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri I-II (1920-1927)**, İleri Kitabevi, İzmir 1995.

BALİ, Rifat N, **Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)**, İletişim Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 2010.

ÇELİK, Adil Giray, **Tarihte Savunma ve Meslek Kuralları**, Ajans Matbaası, Denizli 1999.

ÇULCU, Murat, **Hilafetin Kaldırılması Sürecinde Cumhuriyetin İlanı ve Lütfi Fikri Davası, II**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992.

KORALTÜRK, Murat, **Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Lütfi Fikri Bey’in Günlüğü, “Daima Muhalefet”, Yay. Haz: Yücel Demirel, Arma Yayınları, İstanbul 1991.

ÖZKENT, Ali Haydar, **Avukatın Kitabı**, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1940.

ÖZDEN, Mehmet, “Cumhuriyet’in İlanı Arifesinde Meşrutî ve Cumhuri Rejimler Üzerine Bir Polemik: Lütfi Fikri Beyin Meşrutîyet ve Cumhuriyet Risalesi 1923”, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 12 (Güz 2010), s.154-165.

SAV, Atilla ve TOPRAK, Musa, **Türkiye’de Savunma Mesleğinin Gelişimi**, 2. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2005.

TOPRAK, Zafer, “Baro”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 2, s.58-61.

TUNAYA, Tarık Zafer, **“Türk Devrimine Karşı İdeolojik Bir Muhalefet Girişimi: ‘Tarikat-ı Salahiyye Cemiyeti’ ve Eylemleri”**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, XXXVIII/3-4, Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil’in Anısına Armağan, Özel Sayı II, ss.257-265.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye’de Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Cem Yayınları, İstanbul 1989.

22/07/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-donemi-avukatlik-kanunlari-1924-ve-1938/?pdf=3834> adresinden erişilmiştir